

18. 9. 2009

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zvláštní instituty licenčních smluv v IT

U počítačových programů dochází ze zřejmých důvodů (ekonomická a časová náročnost, velký rozsah nutné činnosti apod.) kromě vytvoření jedním autorem často k jejich vytvoření širším okruhem osob nebo také jako tzv. zaměstnanecké dílo, což má své důsledky i v oblasti uzavírání licenčních smluv k takovýmto dílům.

Potřeba zařazení úpravy zaměstnaneckého díla do autorského zákona[1] (dále jen „AutZ“ nebo „Autorský zákon“) vyvstala s častou a naléhavou potřebou ochrany nemalých investic (finančních, organizačních, personálních, ne tvůrčích) softwarových společností do vývoje počítačových programů. Zákonodárce touto úpravou posiluje právní postavení vymezených osob (investorů) za použití zákonem stanovených právních institutů. Jedná se svou povahou o zákonné, byť zpravidla dispozitivní, omezení výlučných autorských práv, jde o jakousi legální licenci[2]. Nejde však o zákonnou licenci v tradičním slova smyslu, která by byla stanovena ve veřejném zájmu, zde je ochraňován zájem individuálně určených subjektů (investorů).

Dle ustanovení o tzv. zaměstnaneckém díle[3] vykonává zaměstnavatel majetková práva k dílu, které vytvořil zaměstnanec ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovněprávního nebo obdobného vztahu k zaměstnavateli. Autor má i nadále jak osobnostní, tak majetková práva k dílu (dle současné právní úpravy jsou totiž obě tyto kategorie práv nepřevoditelné), ve výkonu majetkových práv autorských je však omezen. Autorovi tak zůstane pouze jakési „holé autorství“ (jde o obdobu konceptu „nuda proprietas“ známého z teorie vlastnictví), veškerá práva majetkově zhodnotit dílo totiž náleží zaměstnavateli. Zaměstnavatel má tedy oprávnění sám dílo užít a poskytnout k němu třetím osobám licenci (včetně sublicence). Má také možnost tyto práva z licence postoupit na třetí subjekt, s ohledem na zákonnou úpravu[4] však zásadně jen se souhlasem autora. Zda se v konkrétním případě vytvoření díla jedná o dílo vytvořené ke splnění povinností vyplývajících z takového pracovněprávního vztahu, je na posouzení konkrétních okolností. Lze však usuzovat, že tomu tak bude zejména tehdy, když autor použil technické vybavení, pomůcky, pracovní prostory a jiné zázemí zaměstnavatele, a pokud tak učinil během pracovní doby (záleží však na posouzení konkrétních okolností).

Nutno upozornit, že tyto právní následky spojené s vytvořením zaměstnaneckého díla nastávají pouze tehdy, není-li mezi stranami ujednáno něco jiného, což umožňuje dispozitivní charakter celé této právní úpravy. Může tak nastat situace, kdy jsou tyto následky (např. v pracovní smlouvě) vyloučeny, pak by pro zaměstnavatele existovala možnost získat oprávnění užít takto vytvořené dílo pouze na základě běžné licenční smlouvy. V praxi ale vyloučení těchto následků časté není.

Osobnostní práva autora k zaměstnaneckému dílu zůstávají sice nedotčena[5], nicméně nedotčena zůstávají jen zdánlivě. Toto ustanovení totiž z důvodu, že i výkon osobnostních práv může mít

důležitý dopad na ekonomické využití díla, obsahuje vyvratitelnou právní domněnku, že autor svolil ke zveřejnění, úpravám, zpracování včetně překladu, spojení s jiným dílem, zařazení do díla souborného, jakož i k uvádění takového díla na veřejnosti pod svým jménem. Tato omezení osobnostních práv autora však platí pouze v nezbytném rozsahu pro hospodářské využití zaměstnaneckého díla. Jedná se ale rovněž o dispozitivní právní úpravu, od které se dohodou stran lze odchýlit.

V souvislosti s úpravou zaměstnaneckých děl je pro počítačové programy (dále také databáze a některá další díla) důležité ustanovení Autorského zákona[6], jež stanoví, že zákonná úprava zaměstnaneckých děl se použije i na ty počítačové programy, které byly vytvořeny na objednávku. Objednatel se v takovém případě považuje za zaměstnavatele a zvláštní úprava autorského zákona o dílech vytvořených na objednávku se tak pro tyto počítačové programy nepoužije.

I přes zdánlivou jednoznačnost a jednoduchost znění tohoto ustanovení, však stanovení osoby vykonávající majetková práva k počítačovému programu závisí v konkrétním případě kuriózně na právní povaze zhotovitele počítačového programu.

Je-li zhotovitelem počítačového programu fyzická osoba (autor), je situace jednoznačná a vykonavatelem majetkových práv se stává objednatel, dle zákonné úpravy[7] se tedy považuje za zaměstnavatele. Jiná je ale situace, kdy zhotovitelem počítačového programu, tedy smluvním spolukontrahentem objednatele, bude právnická osoba. V tom případě bude vykonavatelem těchto majetkových práv právě zhotovitel a ne objednatel. Tenhle důsledek plyne ze skutečnosti, že ke vzniku oprávnění vykonávat majetková práva autorská k počítačovému programu je nutná existence nějakého právního vztahu mezi autorem a osobou, která má být jejich vykonavatelem. V případě zaměstnaneckého díla je takovýmto vztahem pracovněprávní vztah mezi autorem a zaměstnavatelem, v případě díla na objednávku je jím vztah ze smlouvy o dílo, v případě, že zhotovitelem je sám autor (fyzická osoba). V případě, že smlouva o dílo je uzavřena s právnickou osobou jako zhotovitelem, není zde tento právní vztah dán. Naopak je dán u zhotovitele, který jakožto zaměstnavatel se stává vykonavatelem majetkových práv k dílům vytvořeným jeho zaměstnanci (autory). Objednatel pak může získat tyto práva pouze na základě licence, poskytnuté mu zhotovitelem (zaměstnavatelem) nebo postoupením těchto práv zhotovitelem. Postoupit oprávnění vykonávat majetková práva k počítačovému programu je však možné vždy pouze se svolením autora (výjimkou je pouze prodej podniku nebo jeho části, součástí které je toto právo vykonávat majetková práva). Případné smluvní ujednání smluvních stran ve smlouvě o dílo (bez souhlasu autora), že vykonavatelem majetkových práv autorských je objednatel, je neplatným, protože jím je ze zákona zhotovitel.

V českém právním řádu se kromě úpravy děl zaměstnaneckých a děl zhotovených na objednávku vyskytuje také úprava díla školního, která je v evropském měřítku spíše výjimečnou. Příčinou takovéto úpravy je ochrana ekonomických zájmů školy a snaha kompenzovat zvýšené náklady v souvislosti s vytvořením díla jejím žákem nebo studentem. Zákonodárce byl zřejmě inspirován podobnými důvody jako v případě zaměstnaneckých děl.

Úprava školního díla je obsažena v Autorském zákoně[8], dle jehož odstavce 1 má škola nebo školské zařízení právo na uzavření licenční smlouvy k užití školního díla. Školním dílem nutno rozumět dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění svých studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému zařízení. Škola má zákonný nárok na uzavření licence k takovému dílu za obvyklých podmínek. V případě, že autor (žák, student) odpírá uzavřít takovou licenční smlouvu, je možné domáhat se soudního nahrazení jeho chybějícího projevu vůle. Práva autora školního díla jsou dále omezena tím, že sám může užít své dílo, či poskytnout jinému licenci k jeho užití pouze tehdy, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy. Škola má taktéž právo požadovat po studentovi, aby z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla přispěl na úhradu

nákladů, které vznikly škole v souvislosti s vytvořením takového školního díla.

Tato oprávnění školy lze povahově považovat za kvazilicenční omezení autorského práva, kam povahově patří také právo školy nebo školského zařízení[9] na užití školního díla k výuce nebo k jiné interní potřebě (ne však za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského prospěchu), kteréžto je ale nesprávně legislativně zařazeno v úpravě bezúplatných zákonných licencí. Toto povahové začlenění mimo tzv. bezúplatné zákonné licence má ten význam, že Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES (dále jen „Směrnice“) obsahuje taxativní výčet možných bezúplatných zákonných licencí. V tomto výčtu se úprava školního díla nevyskytuje, a tak úprava školního díla dle obou ustanovení[10] je v souladu s právem komunitárním, protože spadá mimo rozsah Směrnice[11] (nejedná se totiž o bezúplatnou zákonnou licenci).

Možnost hospodářského využití školního díla školou nebo školským zařízením je tedy především podmíněna uzavřením licenční smlouvy za obvyklých podmínek, přičemž toto uzavření smlouvy je pro školu usnadněno zákonnou kontraktační povinností žáka nebo studenta[12]. Odmítnout uzavřít licenční smlouvu může autor pouze ze závažného důvodu. Jinak má žák nebo student právo takového díla i sám ekonomicky zhodnotit (není-li se školou smluvně ujednáno odlišně), avšak za předpokladu, že to nebude v rozporu s oprávněnými zájmy školy. Jak tedy vyplývá ze současné právní úpravy, možnosti zhodnocení díla školou jsou sice zákonodárcem do jisté míry ulehčeny, k automatické zákonné cessi oprávnění k výkonu majetkových práv k dílu však na školu, na rozdíl od zaměstnavatele, nedochází.

JUDr. Martin Maisner, Mgr. Michal Křížka, Mgr. Martin Flaškár

[ROWAN LEGAL s.r.o., advokátní kancelář](#)

GEMINI Center
Na Pankráci 1683
140 00 Praha 4

tel.: +420 224 216 212
fax: +420 224 215 823
e-mail: praha@rowanlegal.com

[1] zák. č. [121/2000](#) Sb., v platném znění, autorský zákon

[2] Viz též Telec I., Tůma P., Autorský zákon Komentář, 1. vydání, C.H.Beck, Praha 2007, s. 556

[3] § 58 odst. 1 AutZ

[4] § 58 odst. 1 vět druhá AutZ

[5] § 58 odst. 4 AutZ

[6] § 58 odst. 7 AutZ

[7] § 58 odst. 7 AutZ

[8] § 60 AutZ

[9] Dle § 35 odst. 3 AutZ

[10] Dle § 60 i § 35 odst. 3 AutZ

[11] Čl. 5 Směrnice

[12] § 60 odst. 1 AutZ

Další články:

- [Stanovisko Spolku pro ochranu osobních údajů k právní úpravě cookies v České republice od začátku roku 2022](#)
- [Základní právní aspekty smart kontraktů - část 2.](#)
- [Úvod do práva smart kontraktů - část 1.](#)
- [Streamování počítačových her z pohledu práva](#)
- [Právní změny v oblasti e-commerce: přísnější pravidla pro objednávková „tlačítka“ v e-shopech](#)
- [QUO vadis 2019?](#)
- [Současná evropská rozhodovací praxe ve věcech omezování internetového prodeje a konec geo-blockingu](#)
- [Režim Safe Harbour v rámci poskytování hostingových služeb](#)
- [Live streaming programů po internetu a povinnost šíření \(must carry\) ve světle judikatury Soudního dvora Evropské unie](#)
- [Poučovací povinnost advokáta a odpovědnost za škodu při výkonu advokacie](#)
- [Novela zákona o ochranných známkách](#)